

УДК 657.1(075.8)

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-70>**Міщенко Т.М.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту та економічного аналізу
Університету державної фіскальної служби України***Mishchenko Tetiana***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Audit and Economic Analysis Of the University State Fiscal Service of Ukraine*

НОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

NEW APPROACHES TO THE CLASSIFICATION OF INFORMATION SUPPORT FOR LEGAL EXPERTISE

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано необхідність використання судово-економічної експертизи для формування доказової бази у кримінальних провадженнях із питань ухилення від сплати податків. Розкрито сутність понять «інформація», «забезпечення», «інформаційне забезпечення судово-економічної експертизи». Проаналізовано існуючі підходи до класифікації інформаційного забезпечення судово-економічної експертизи та запропоновано розширити класифікаційний ряд із використанням підходу, який ґрунтується на професійному інформаційному контакті. Надані пропозиції сприятимуть організації та оптимізації процесу економічного судово-експертного дослідження, формуванню науково обґрунтованих висновків експерта, підвищать їх значимість та доказовість для з'ясування всіх обставин вчинення податкового злочину.

Ключові слова: експертиза, інформація, забезпечення, класифікація, кримінальне провадження.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснована необходимость использования судебно-экономической экспертизы для формирования доказательной базы уголовных производств по вопросам уклонения от уплаты налогов. Раскрыта сущность понятий «информация», «обеспечение», «информационное обеспечение судебно-экономической экспертизы». Проанализированы существующие подходы к классификации информационного обеспечения судебно-экономической экспертизы и предложено расширить классификационный ряд с использованием подхода, основанного на профессиональном информационном контакте. Представленные предложения будут способствовать организации и оптимизации процесса экономического судебно-экспертного исследования, формированию научно обоснованных выводов эксперта, повысят их значимость и доказательность для выяснения всех обстоятельств совершения налогового преступления.

Ключевые слова: экспертиза, информация, обеспечение, классификация, уголовное производство.

ANNOTATION

The article states that it is impossible to determine the qualifying features of economic crimes without the use of specialized knowledge in accounting, financial control and economic analysis, especially in criminal proceedings conducted by the bodies of the State Tax Service of Ukraine. The necessity of using forensic and economic expertise to form an evidence base in criminal proceedings on tax evasion is substantiated. The interpretation of the concepts of «information», «provision», «information support of forensic and economic expertise» in the legislation and scientific literature is investigated. Existing classifications of information support of forensic and economic expertise are analyzed.

The need to broaden the ranking using an approach based on professional information contact is indicated. It is proposed to classify the information support of forensic and economic expertise using three basic parameters: professional information communication (procedural interaction, not procedural interaction); cognition of information (new and relevant information); qualitative characteristics of the content of information support (legislative and regulatory support, methodological support, contractual information, information of organizational and managerial nature, technological information, planned economic information, factual information, background information, additional information). According to the mentioned classification features the types of information support of forensic economic examination were considered taking into account the peculiarities of financial investigations of the SFSU bodies and the characteristics of each type are given. Proposed proposals for the development of an orderly algorithm for conducting expert actions to resolve complex controversial issues within the framework of criminal proceedings of the SFSU bodies on the basis of sufficient information, will facilitate the organization and optimization of the process of economic forensic research, the formation of scientifically substantiated conclusions and conclusions. Identification of all circumstances of committing a tax crime

Key words: examination, information, provision, classification, criminal proceedings.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Значна частина правопорушень у сфері економіки пов'язана з порушеннями податкового, валютного та іншого законодавства, яке регулює питання нарахування та сплати податків. Для притягнення до відповідальності винних осіб органи ДФСУ мають кваліфікувати такі правопорушення як злочини. Установлення певних кваліфікаційних ознак економічних злочинів неможливе без застосування спеціальних знань із питань бухгалтерського обліку, фінансового контролю та економічного аналізу, тому слідчі органи ДФСУ в процесі проведення кримінального провадження залучають фахівців, які володіють спеціальними знаннями в галузі економічної науки для проведення судово-економічної експертизи.

Історично склалося так, що судово-економічна експертиза застосовувалася в особливих випадках і завжди слугувала інструментом підтвердження чи спростування складу злочину.

Її особливістю є те, що під час вивчення обставин податкових спорів і економічних злочинів у сфері оподаткування є необхідність поєднання юридичних та економічних знань [1, с. 65]. Для досягнення максимальних результатів економічне експертне дослідження повинно бути належним чином забезпечене всім необхідним, у тому числі й різного роду інформацією, з якою проводяться ті чи інші експертні дії, спрямовані на отримання експертного висновку. Від використання інформації, раціонального її вибору за обсягом та змістом залежить зменшення ступеня невизначеності експерта-економіста щодо відповідей на поставлені питання, пов'язаних з ухиленням від сплати податків, а також якість експертного дослідження, як результат – доказовість висновків експерта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У науковій літературі питанням інформаційного забезпечення судово-економічної експертизи у цілому приділялося достатньо уваги. Теоретичним та прикладним питанням удосконалення інформаційного забезпечення проведення судово-економічної експертизи присвятили свої роботи вітчизняні вчені: М.Т. Білуха, М.Ф. Базась, І.В. Губанова, І.Д. Голяш, К.В. Капустник, О.І. Коблянська, С.Р. Романів, М.Я. Сегай, Н.Є. Стельмах, О.В. Хомутенко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проте недостатньо дослідженим залишається питання класифікації інформаційного забезпечення судово-економічної експертизи, яка б ґрунтувалася на інформаційному контакті, що передбачає використання принципів інформатики – науки про будову і загальні властивості інформації, закономірності її створення, обробки, передачі і використання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування необхідності вдосконалення класифікації інформаційного забезпечення судово-економічної експертизи у фінансових розслідуваннях органів ДФСУ шляхом розширення класифікаційного ряду з використанням підходу, який ґрунтується на професійному інформаційному контакті суб'єктів призначення та проведення експертизи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Поняття «інформаційне забезпечення експертного дослідження» необхідно розглядати в двох аспектах – «інформація» та «забезпечення». Термін «інформація» використовується в наукових розробках із різних галузей знань, при цьому тлумачення терміна зумовлено особливостями кожної галузі (юридичної, економічної, технічної тощо). Сучасне наукове поняття про інформацію дуже точно сформулював Норберт Вінер, «батько» кібернетики: «Інформація – це позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу в процесі на-

шого пристосування до нього й пристосування до нього наших почуттів» [2].

Нормативне визначення інформації закріплене в Законі України «Про інформацію», який тлумачить її як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [3]. Уточнене визначення терміна «інформація» надано в Законі України «Про захист економічної конкуренції»: інформація – це відомості в будь-якій формі й вигляді та збережені на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відео-, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості (п. 2 ст. 1) [4]. Закон України «Про телекомунікації» закріплює розуміння інформації «як результат обробки даних засобами обчислювальної техніки» [5].

Із наведених тлумачень випливає, що поняття «інформація» зводиться до такого розуміння:

1) інформація – це відомості та/або дані, які збережені у будь-якій формі і вигляді;

2) інформація – це відомості, які є документованими або публічно оголошеними у порядку, встановленому законодавством.

Дослідження наукових праць із даного питання дають можливість говорити про те, що більшість учених застосовує законодавче визначення терміна «інформація» через поняття «відомості», «дані». Так, науковець Н.В. Макарова вказує, що «інформація – це відомості про об'єкти і явища навколишнього середовища, їхні параметри, властивості і стан, які зменшують ступінь невизначеності, неповноти знань» [6]. В.В. Бірюков зазначає, що «під інформацією ми розуміємо сукупність відомостей, знань про окремі об'єкти та явища, отриманих у процесі їх пізнання людиною з використанням органолептичних методів або науково-технічних засобів, які зберігаються у пам'яті або зафіксовані штучною мовою на будь-якому носії» [7]. Для розуміння терміна «інформація» деякі науковці застосовують поняття «знання»: «Інформація – це певна сума знань про той чи інший об'єкт, які можна використати в доцільній діяльності людини» [8].

Поняття інформації відноситься до основних понять науки і тісно пов'язане з таким поняттям, як «забезпечення». В.В. Бірюков поняття «забезпечення» розуміє як «постачати щось у достатній кількості, задовольняти певні потреби, створювати умови для здійснення чого-небудь» [7]. Академічний тлумачний словник пояснює значення цього терміна як «створення надійних умов для здійснення чого-небудь» [9].

Вивчення літературних джерел показало, що інформаційне забезпечення певної діяльності розглядається «...і як процес забезпечення ін-

формацією, і як сукупність форм документів, нормативної бази і рішень» [10, с. 63], і як «динамічна система одержання, оцінювання, зберігання та перероблення даних» [11, с. 115], як «найважливіший елемент інформаційних систем і інформаційних технологій» [12], і як «інтегрована система знань про об'єкт, що передбачає всі види і форми використання знань та об'єднує сукупність методів і засобів єдиної системи організації і зберігання, нагромадження й актуалізації, доступу і здобуття, оброблення і використання виробничої інформації» [13].

У контексті судово-економічної експертизи інформаційне забезпечення науковцями розглядається як «науково організований і безперервний процес накопичення, підготовки й надання систематизованої науково-технічної інформації, необхідної для вирішення судово-експертних завдань» [14, с. 463].

На думку М.Я. Сегая, мета інформаційного забезпечення судової експертизи – «створення впорядкованої системи збирання, збереження, передавання та використання даних у судовій експертизі взагалі та в її конкретних видах» [15]. Упорядкованість цієї системи досягається шляхом класифікації інформаційного забезпечення, що дає змогу експерту вірно визначити напрями експертних дій, вибрати відповідні методики, обґрунтувати та формулювати експертні висновки.

Аналіз літературних джерел свідчить, що розроблено багато підходів до класифікації інформаційного забезпечення різних видів судових експертиз, в основу яких покладено властиві їм особливості. Так, О.В. Хомутенко поділяє інформацію залежно від її використання в процесі проведення судово-економічної експертизи [16, с. 223]. Орієнтовану систематизацію інформаційного забезпечення судово-бухгалтерської експертизи в розрізі стадій її процесу надає М.Ф. Базась [17, с. 297]. О.Р. Россинська розглядає інформаційне забезпечення, пов'язуючи його з формами судово-експертної діяльності [18]. Водночас переважна більшість науковців, розглядаючи інформаційне забезпечення судово-економічної експертизи, обмежується, як правило, дослідженням його правового або методичного аспекту, не приділяючи увагу класифікації, яка б ґрунтувалася на інформаційному контакті, котрий передбачає використання принципів інформатики – науки про будову і загальні властивості інформації, закономірності її створення, обробки, передачі і використання.

Такий підхід було запропоновано професором М.Т. Білухою для класифікації інформаційного забезпечення фінансово-господарського контролю [19, с. 281]. Оскільки експертиза є одним із його методів, то вважаємо за можливе адаптування такого підходу для розширення розуміння структури, змісту та особливостей інформаційного забезпечення процесу судово-економічної експертизи. При цьому необхідно враховувати, що в процесі проведення судово-економічної ек-

спертизи використовується переважно економічна інформація, що є сукупністю відомостей, які відображають усі напрями діяльності платника податків. Вона подається здебільшого повідомленнями спеціальної форми, текстовим і цифровим способами, але використовується інформація не загального (абстрактного) характеру, а специфічна (конкретна), зумовлена виключно особливостями експертного дослідження.

Виходячи із цього, науково обґрунтована система класифікації інформаційного забезпечення судово-економічної експертизи має ґрунтуватися на трьох основних параметрах: професійній інформаційній комунікації, пізнавальності інформації та якісних характеристиках змісту інформаційного забезпечення (рис. 1).

Професійна інформаційна комунікація може розглядатися як система взаємодії (контактів) між суб'єктами призначення та суб'єктами виконання експертного дослідження. Професійна інформаційна комунікація судово-економічної експертизи формується внаслідок комунікаційних взаємовідносин, які передбачають прямі інформаційні контакти безпосередніх виконавців експертного дослідження (експертів-економістів) та слідчих органів ДФСУ. Інформаційна комунікація використовується експертом за результатами вивчення матеріалів кримінального провадження на всіх етапах процесу експертного дослідження: підготовчому та організаційно-методичному, дослідницькому, етапі узагальнення результатів та формування висновку експерта. Вона передбачає обмін інформацією для одержання матеріалів, необхідних для виконання експертного завдання, узгодження термінів проведення експертизи, надання повідомлення про неможливість проведення експертизи тощо. Така інформаційна комунікація є узгодженою за цілями і завданнями та засобами діяльністю у процесі встановлення істини у кримінальних провадженнях щодо ухилення від сплати податків. Вона відіграє винятково важливу роль у розслідуванні та розкритті злочинів, пов'язаних із порушеннями податкового, валютного та іншого законодавства. Правильна її організація, безумовно, підвищує ефективність вирішення експертних завдань та доказовість експертних висновків. У ході проведення судово-економічних експертиз взаємодія експерта-економіста зі слідчим органів ДФСУ може здійснюватися як у процесуальній, так і в непроцесуальній (організаційній) формах:

– процесуальна форма взаємодії – це форма, прямо передбачена нормами кримінально-процесуального законодавства;

– непроцесуальна – регламентована різного роду відомчими актами, або нерегламентована законом та витікає з його змісту та смислу, а також проваджується в силу практики, яка склалася. У цьому разі взаємодія слідчого з експертом-економістом виявляється у тому, що додаткові матеріали збираються як за ініціативою слідчого, так і за клопотанням експерта.

Рис. 1. Класифікація інформаційного забезпечення судово-економічної експертизи

Джерело: адаптовано за матеріалами [19]

За рівнем пізнавальності інформаційне забезпечення судово-економічної експертизи можна поділити на:

- нову інформацію, яку отримує експерт у результаті пізнання предмету експертного дослідження, та за своєю сутністю є вирішенням експертного завдання. Вагомим складником цієї інформації є експертна економічна інформація, яку О.В. Хомутенко розуміє як «результат вивчення змісту документів про діяльність платника податків у межах предмету експертного дослідження на основі спеціальних знань у галузі економіки з метою обґрунтування висновків судової економічної експертизи» [16, с. 225];

- релевантну інформацію, яка акумулює сукупність даних, відомих раніше (міститься в матеріалах кримінального провадження, наданих на експертизу).

За змістом інформаційне забезпечення судово-економічної експертизи класифікують у розрізі таких категорій:

- законодавче та нормативно-правове забезпечення – це сукупність інформації законодавчо-нормативних актів, які регламентують процесуальний порядок призначення та проведення судово-економічної експертизи та окремі питання діяльності платників податків у частині їх оподаткування;

- методичне забезпечення – це сукупність науково обґрунтованих методик, які атестовані і зареєстровані в Реєстрі методик проведення судових експертиз та рекомендовані до впровадження в експертну практику, а також методик, які створюються виходячи з практичного досвіду експерта-економіста з урахуванням чинного нормативно-правового законодавства;

- договірна інформація – міститься в укладених між платниками податків юридичними та фізичними особами цивільно-правових та господарських договорах, виконання умов яких передбачає нарахування та сплату податків.

- інформація організаційно-управлінського характеру – міститься у комплексі документації, що регулює правовий статус платника податків, організаційно-управлінські особливості, специфіку діяльності (статут, штатний розпис, накази, розпорядження, службове листування тощо);

- технологічна інформація, яка міститься в документації з питань технології виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг;

- планово-економічна інформація являє собою сукупність відомостей, які пов'язані з функцією планування та опису господарських процесів, що мають відбутися в заданому часовому періоді, наприклад обсяг випуску конкретного найменування продукції, кількість матеріалів конкретного найменування за дого-

вором, кошторис майбутніх витрат на виконання робіт та надання послуг тощо;

– фактографічна інформація – сукупність даних економічного характеру про факти, що дійсно відбулися у виробничій і фінансово-господарській діяльності платника податків і відображені у первинних документах бухгалтерського обліку, облікових регістрах бухгалтерського, оперативного і статистичного обліку, а також у звітності про його діяльність [19, с. 282]. Фактографічна інформація має чи не найважливіше значення, оскільки саме в ній можливо виявити докази ухилення від сплати податків або ж їх відсутності. Ураховуючи, що інформація про господарські операції, які задокументовані та вартісно оцінені, підлягає відображенню в бухгалтерському обліку, то під час розгляду правопорушень економічного напрямку об'єктом дослідження виступають саме дані бухгалтерського обліку. Бухгалтерські документи підлягають дослідженню з погляду виявлення слідів протиправної діяльності та отримання інформації про відхилення в оподаткуванні платника податків. Після виявлення викривлених даних первинних документів в облікових регістрах та звітності можна говорити про наявність ознак правопорушень у всій системі бухгалтерського обліку;

– довідкова інформація – інформація довідників, нормативів, стандартів, вона охоплює ціни, тарифи, розцінки, які можуть бути плановими, фактичними, договірними, прейскурантними, відпускними, оптовими, роздрібними;

– додаткова інформація, яка зафіксована в протоколах свідчення деяких категорій працівників платника податків, у якого були вчинені правопорушення. До таких категорій відносяться працівники бухгалтерій, складів, секретарі, водії, вантажники, працівники охорони та ін. З їхніх свідчень експерт отримує інформацію про порядок ведення бухгалтерського та податкового обліку, обставинах здійснення окремих господарських операцій, місцях зберігання матеріальних цінностей, коштів, бухгалтерських та інших документів, які підтверджують факти податкових правопорушень. Окрім того, джерелом додаткової інформації для експерта-економіста можуть бути: аудиторські висновки, акти ревізій, акти документальних перевірок, висновки інших судових експертиз тощо [21, с. 145].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Процес судово-економічної експертизи характеризується чітко регламентованою технологією проведення експертних процедур, які потребують одночасного забезпечення необхідною інформацією для дослідження і побудови висновку. Ураховуючи різноманітність поглядів науковців та певну дискусійність питання щодо інформаційного забезпечення судово-економічної експертизи, є підстави вважати, що його класифікація є тим інструментом, який підвищує якість та доказовість результатів проведеного дослідження. Запропонований підхід до класифікації ін-

формаційного забезпечення судово-економічної експертизи стане підґрунтям для розроблення впорядкованого алгоритму проведення експертних дій для вирішення складних суперечливих питань у межах кримінальних проваджень органів ДФСУ на базі достатньої інформації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стельмах Н.Є. Економіко-правова сутність судово-бухгалтерської експертизи в ринкових умовах господарювання. *Облік і фінанси*. 2014. № 4(66). С. 65–68.
2. Винер Н. Человек управляющий (Man Manager). Санкт-Петербург : Питер, 2001. 288 с.
3. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657> (дата звернення: 26.12.2019).
4. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січня 2001 р. № № 2210-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210> (дата звернення: 26.12.2019).
5. Про телекомунікації : Закон України від 8 листопада 2003 р. № 1280-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-IV> (дата звернення: 26.12.2019).
6. Макарова Н.В. Информатика. Москва, 2009. 768 с.
7. Бірюков В.В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів : монографія. Луганськ : Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2009. 664 с.
8. Інформаційні системи в інноваційній діяльності / А.О. Босак та ін. Львів : Львівська політехніка, 2008. 232 с.
9. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/>
10. Перепелиця М.М. Деякі теоретичні аспекти інформаційного забезпечення. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 2003. С. 37–45.
11. Інформаційні системи і технології в економіці : підручник / за ред. В.С. Лономаренка. Київ : Академія, 2002. 544 с.
12. Информационные технологии управления / под ред. Г.А. Титоренко. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 439 с.
13. Кізло М.В. Інформаційне забезпечення процесу контролювання діяльності промислових підприємств. Київ, 2011. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Vnulp/Menagement/2011_714/16.pdf (дата звернення: 26.12.2019).
14. Капустник К.В., Губанова І.В. Інформаційне забезпечення судово-економічних експертиз. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2015. Вип. 9. С. 462–465.
15. Сегай М.Я. Судова експертологія: об'єкт, предмет, природа й система науки. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : збірник праць до 80-річчя заснування Харківського НДІСЕ. Харків, 2003. Вип. 3. 592 с.
16. Хомутенко О.В. Аналіз інформаційного забезпечення організаційної технології проведення судово-економічної експертизи. *Економіка і регіон*. 2012. Вип. № 3(34). С. 222–227.
17. Базась М.Ф. Теоретико-методологічні засади судово-бухгалтерської експертизи. Київ, 2007. 488 с.
18. Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе. Москва, 2005. 324 с.
19. Білуха М.Т., Микитенко Т.В. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит. Київ, 2006. 888 с.
20. Клименко Н.І., Гладчук І.М. Інформаційне забезпечення судово-експертної діяльності і її правове регулювання. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 37–43.

21. Міщенко Т.М. Інформаційне забезпечення судово-економічної експертизи : матеріали Податкового конгресу «Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки», м. Ірпінь, 12 грудня 2019 р. Ірпінь, 2019. 244 с.

REFERENCES:

1. Steljmakh N.Je. Ekonomiko-pravova sutnistij sudovo-bukhghalterskohoj ekspertyzy v rynkovykh umovakh ghosparjuvannja [Economic and legal essence of forensic accounting in market conditions of management]. *Oblik i finansy*. 2014. # 4(66). P. 65–68.
2. Viner N. *Chelovek upravlyayushchij*. SPb.: Piter, 2001. 288 pp.
3. Pro informaciju [About information]: *Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnja 1992 r. # 2657-XII / Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657> (accessed: 26.12.2019).
4. Pro zakhyst ekonomichnoji konkurenciji [On protection of economic competition] : *Zakon Ukrainy vid 11 sichnja 2001 r. # 2210-III / Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210> (accessed: 26.12.2019).
5. Pro telekomunikaciji [About telecommunications]: *Zakon Ukrainy vid 8 lystopada 2003 r. # 1280-IV / Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-IV> (accessed: 26.12.2019).
6. Makarova N.V. *Ynformatyka [Informatics]*. Moskva, 2009. 768 pp.
7. Birjukov V.V. *Teoretychni osnovy informacijno-dovidkovogo zabezpechennja rozsliduvannja zlochyv [Theoretical bases of information support of crime investigation] : monohrafija*. Lughansk : Lughan. derzh. un-t vnutr. sprav im. E.O. Didorenka, 2009. 664 pp.
8. *Informacijni systemy v innovacijnij dijajlnosti [Information systems in innovation] / Bosak A.O. ta in.* Ljviv: Vyd-vo Nac. un-tu «Ljvivs'jka politekhnika», 2008. 232 pp.
9. *Slovyk ukrainskohoji movy. Akademichnyj tlumachnyj slovyk [Dictionary of the Ukrainian language. Academic Interpretative Dictionary] (1970-1980)*. URL: <http://sum.in.ua/>
10. Perepelycja M.M. *Dejaki teoretychni aspekty informacijnogho zabezpechennja [Some theoretical aspects of information support]*. *Visnyk Universytetu vnutrishnikh sprav*. 2003. P. 37–45.
11. *Informacijni systemy i tekhnologhiji v ekonomici [Information systems and technologies in the economy]: pidruchnyk / za red. V.S. Lonomarenka*. Kyjiv: Akademija, 2002. 544 pp.
12. *Informatsionnye tekhnologii upravleniya [Management information technology] / pod red. G.A. Titorenko*. Moskva : YuNITI-DANA, 2003. 439 pp.
13. Kizlo M.V. *Informacijne zabezpechennja procesu kontroljuvannja dijajlnosti promyslovykh pidpryjemstv [Information support for the process of controlling the activity of industrial enterprises]*. Kyjiv, 2011. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/Vnulp/Menegment/2011_714/16.pdf (accessed: 26.12.2019).
14. Kapustnyk K.V., Ghubanova I.V. *Informacijne zabezpechennja sudovo-ekonomichnykh ekspertyz [Information support of forensic and economic expertise]*. *Teorija ta praktyka sudovoij ekspertyzy i kryminalistyky*. 2015. Vypusk 9. P. 462–465.
15. Seghaj M.Ja. *Sudova ekspertologhija: ob'jekt, predmet, pryroda j systema nauky [Forensic expertise: object, subject, nature and system of science]*. *Teorija ta praktyka sudovoij ekspertyzy i kryminalistyky: zbirnyk pracj do 80-richchja zasnuvannja Kharkivskogho NDISE*. m. Xarkiv, 2003. Vyp. 3. 592 pp.
16. Khomutenko O.V. *Analiz informacijnogho zabezpechennja orghanizacijnoji tekhnologhiji provedennja sudovo-ekonomichnoji ekspertyzy [Analysis of information support of organizational technology of forensic economic examination]*. *Ekonomika i rehion*. 2012. Vyp. # 3(34). P. 222–227.
17. Bazasj M.F. *Teoretyko-metodologhichni zasady sudovo-bukhghalterskohoji ekspertyzy [Theoretical and methodological principles of forensic accounting]*. Kyjiv, 2007. 488 pp.
18. Rossinskaya E.R. *Sudebnaya ekspertiza v grazhdanskom, arbitrazhnom, administrativnom i ugovnom protsesse [Judicial expertise in civil, arbitration, administrative and criminal proceedings]*. Moskva, 2005. 324 pp.
19. Bilukha M.T., Mykytenko T.V. *Finansovij kontrolj: teorija, revizija, audyt [Financial control: theory, audit, audit]*. Kyjiv, 2006. 888 pp.
20. Klymenko N.I., Ghladchuk I.M. *Informacijne zabezpechennja sudovo-ekspertnoji dijajlnosti i jiji pravove rehuljuvannja [Information support of forensic activity and its legal regulation]*. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*. 2017. Vyp. 62. P. 37–43.
21. Mishchenko T.M. *Informacijne zabezpechennja sudovo-ekonomichnoji ekspertyzy [Information support of forensic economic expertise] : materialy Podatkovogho konghresu «Upravlinnja publichnymy finansamy ta problemy zabezpechennja nacionalnoji ekonomichnoji bezpeky»*, m. Irpinj, 12 ghrudnja 2019 r. m. Irpinj, 2019. 244 pp.